

CESTA K HRANICÍM A ZA NĚ

Filosofie náboženství

Tento učební materiál vznikl v rámci projektu *Inovace studijního programu Pastorační a sociální práce ETF UK (CZ.2.17/3.1.00/33279)* spolufinancovaného z prostředků Evropského sociálního fondu, státního rozpočtu České republiky a rozpočtu hlavního města Prahy.

Evropský sociální fond – Operační program Praha Adaptability
Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

Průvodce: filosofie náboženství - 1.část

7.1 ÚVOD: ČLOVĚK JE KONEČNÁ BYTOST

**7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE
VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA**

**7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA)
CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU**

**7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O
DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ**

**7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA
PŘESAHUJE**

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

7.7. ZÁVĚR

7.1 ÚVOD: ČLOVĚK JE KONEČNÁ BYTOST

Touha po zbožštění člověka a realita jeho konečnosti

- „Člověk – to zní hrdě“ (Gorkij) versus „hranice“ člověka
- člověk je konečná bytost s ubývajícími silami a omezenými schopnostmi
- konečnost zasahuje i smysl toho, co člověk ve svém životě koná.
- Ukázka z Gorkého hry

Pomáhající profese a náboženství

- Dva obory lidské činnosti, v nichž překonáváme hranice daného
- Pomáhající profese: jde o
 - překračování hranice mezi člověkem a člověkem
 - překračování hranice dosavadního smyslu
 - změnu stávající situace
- Náboženství: jde o
 - překračování konečnosti lidského života
 - překračování konečnosti smyslu lidského konání do prostoru jednoty „nad“ rozdíly a protiklady

Průvodce: filosofie náboženství - 2.část

7.1 ÚVOD: ČLOVĚK JE KONEČNÁ BYTOST

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE
VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA)
CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O
DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA
PŘESAHUJE

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

7.7. ZÁVĚR

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

Cesta světa „z kopce dolů“

- Mravní a kulturní „úpadek“ jako běžný způsob vnímání běhu času
- Ukázka: text písně Petra Váši

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

Svět náboženského člověka

- Náboženství jako zdroj a garant mravních hodnot
- Jak vnímal svět člověk náboženský: jako prolínání přirozeného a „nadpřirozeného“
- Svět vykládaný náboženským mýtem: smysl vší lidské činnosti se odvozuje od božského „počátku“

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

Osvícenství, sekularizace, věda (jako protiklad náboženského vnímání světa)

- Osvícenský pokus o rozumový výklad světa jako filosofický zdroj sekularizace
- Novověká věda vytlačuje nábožensko-mýtické vnímání světa
- Naproti tomu existuje výkladová hodnota mýtu: „Mýtus popisuje to, co se nikdy nestalo, ale děje se to pořád.“ (Eliade)

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

Zrod filosofie náboženství

- Zrod filosofie náboženství (a filosofie vůbec) v antickém Řecku z krize věrohodnosti mýtického výkladu světa
- Antické „osvícenství“ (Epikúros, Lucretius)

Průvodce: filosofie náboženství - 3.část

7.1 ÚVOD: ČLOVĚK JE KONEČNÁ BYTOST

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE
VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA)
CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O
DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA
PŘESAHUJE

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

7.7. ZÁVĚR

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA) CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

„Cesta nahoru“: vzdor filosofie proti upadání světa

- Filosofický logos jako pokus o racionální výklad světa
 - logos jako „řeč“ světa, jíž filosof pozorně naslouchá

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA) CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

Jednota světa jako zdroj smyslu

- Paralela mezi filosofickým logem a náboženským mýtem
 - postulování jednoty světa, v níž je nalezen zdroj smyslu jednotlivých jevů
 - nalezený smysl pak slouží jako vodítko pro lidské jednání

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA) CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

Hérakleitos a hledání celku („jedna“), interpretace zlomků B 50, B 32, B 67

- Ukázka textu: zlomek B 50, 8. a 9. verš
 - interpretace: Hérakleitova vize jednoty veškerenstva

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA) CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

Hérakleitos a hledání celku („jedna“), interpretace zlomků B 50, B 32, B 67

- Ukázka textu: zlomky B 32 a B 67
 - interpretace obou zlomků 32 a 67 se prolíná:
 - jednota protikladů, filosofická otázka vztahu jednoty a různosti jako jedna z fundujících otázek evropského myšlení
 - některé další Hérakleitovy zlomky o cestě k jednotě neboli „jednu“:
 - ukázka textů: zlomky B 10, B 57, B 89, B 114
 - možné „zužitkování“ náhledu o jednotě protikladů v pomáhajících profesích:
 - kombinace zájmu a „odstupu“ od věci jako zmocnění k filosofickému logu či k pomoci druhým
 - Hérakleitos jako inspirace k zaujmutí jiného pohledu na svět

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA) CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

Hérakleitos a hledání celku („jedna“), interpretace zlomků B 50, B 32, B 67

- Náboženská konotace jednoty veškerenstva:
 - vztah řeckých filosofických škol k tradičnímu náboženství
 - filosofické přeznačení tradičních představ o bozích
 - Hérakleitovo „jedno“ jako (nejvyšší) bůh, jako život sám a jako oheň:
 - ukázka textů: zlomky B 30, B 90, B 76.
 - interpretace: blízkost „jedna“ a ohně; koloběh živlů v přírodě

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA) CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

Hérakleitovo „jedno“ z pohledu filosofie náboženství

- Závěr výkladu zlomků: vztah k „jednu“ je u Hérakleita v posledku vztahem náboženským

Průvodce: filosofie náboženství - 4.část

7.1 ÚVOD: ČLOVĚK JE KONEČNÁ BYTOST

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE
VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA)
CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

7.4 **SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O
DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ**

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA
PŘESAHUJE

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

7.7. ZÁVĚR

7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ

Lidská duše v platonismu

- Duše jako to, co
 - oživuje tělo a co vyjadřuje identitu člověka
 - je místem setkávání božského a lidského
- Platonismus – výstup duše do inteligibilního světa „idejí“ jako filosofická „cesta nahoru“
- Míšení náboženské a filosofické inspirace v řeckém myšlení
 - příklady: pythagoreismus, platonismus

7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ

Náboženská zkušenost

- Náboženská zkušenost „sekularizovaně“
 - např. přitažlivost dalekého obzoru, který nás zahrnuje do širší jednoty
 - katarze z uměleckého díla
- Náboženská zkušenost „mystický“
 - sjednocení člověka s Bohem
 - terminologie negativní teologie („Boží mlčení, noc, temnota“)

7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ

Paralelizace péče o duši a péče o druhé

- Idea výstupu duše (péče o duši) a péče o druhé: obojí je
 - pokusem o nápravu „upadajícího“ světa
 - vzestupem k jednotě za hranicí rozptýleného, nejasného smyslu a oddělenosti existencí
 - snahou o dobré-krásné uspořádání duše a světa, mezilidských vztahů i života celé planety

Průvodce: filosofie náboženství - 5.část

7.1 ÚVOD: ČLOVĚK JE KONEČNÁ BYTOST

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE
VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA)
CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O
DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA
PŘESAHUJE

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

7.7. ZÁVĚR

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA PŘESAHUJE

Hranice mezi viditelným a neviditelným

- Neviditelné „jedno“ jako zdroj jednoty naší osobnosti

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA PŘESAHUJE

Kritika předpokladu jednoty

- Jednota a Bůh jako lidské projekce
 - L. Feuerbach
 - F. Nietzsche
 - S. Freud

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA PŘESAHUJE

Přijetí předpokladu jednoty

- Osobní zkušenost vztahu s živou jednotou veškerenstva

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA PŘESAHUJE

Důležitost vztahu pro konstituci člověka (H. Cohen, M. Buber)

- Vztah k druhým lidem
- Vztah k Bohu

Průvodce: filosofie náboženství - 6.část

7.1 ÚVOD: ČLOVĚK JE KONEČNÁ BYTOST

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE
VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA)
CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O
DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA
PŘESAHUJE

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

7.7. ZÁVĚR

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

Dějinné podoby filosofie náboženství jako různé podoby vztahu náboženského mýtu a filosofického logu

- Starověk:
 - filosofie formou náboženství
- Středověk
 - filosofie sloužila především k tomu, aby náboženství rozumově zdůvodňovala

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

Dějinné podoby filosofie náboženství jako různé podoby vztahu náboženského mýtu a filosofického logu

- Novověk
 - rozumová kritika náboženství a rozumové náboženství (Hume, Voltaire)
 - rozumové odmítnutí náboženství (L. Feuerbach, K. Marx, F. Nietzsche)
 - kritický zájem o náboženství a vznik religionistiky

Průvodce: filosofie náboženství - 6.část

7.1 ÚVOD: ČLOVĚK JE KONEČNÁ BYTOST

7.2 ZROD FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ Z KRIZE
VĚROHODNOSTI MÝTICKÉHO VÝKLADU SVĚTA

7.3 HLEDÁNÍ JEDNOTY (JEDNOTNÉHO VÝKLADU SVĚTA)
CESTOU FILOSOFICKÉHO LOGU

7.4 SPOLEČNÉ RYSY FILOSOFICKÉ PÉČE O DUŠI A PÉČE O
DRUHÉ JAKO ŽIVOTNÍHO POVOLÁNÍ

7.5 MOŽNOST VZTAHU K TOMU, KDO NEBO CO ČLOVĚKA
PŘESAHUJE

7.6. PODOBY FILOSOFIE NÁBOŽENSTVÍ V DĚJINÁCH

7.7. ZÁVĚR

ZÁVĚR

- V této kapitole jsme si všímali některých motivů filosofie náboženství, které mohou být inspirací
 - k přemýšlení nad pomáháním druhým
 - pro zvládnání jejich jinakosti
 - pro odkrývání možností, které taková cesta k druhým lidem přináší.

K ZAMYŠLENÍ SE NAD FILOSOFIÍ NÁBOŽENSTVÍ

- 1. Myslíte si, že má cenu pokoušet se říci něco o „věcech“, které člověk nikdy neviděl, jako je duše, Bůh nebo jednota veškerenstva? K čemu může být taková řeč dobrá? (Odpovědí do jisté míry odpovídáte i na otázku, k čemu je dobré náboženství a jeho zkoumání.)
- 2. Myslíte si, že náboženství je záležitostí spíše zkušenosti nebo určité nauky? Pokud se domníváte, že kombinací obojího, je podle Vás jeden z těchto pólů důležitější?

K ZAMYŠLENÍ SE NAD FILOSOFIÍ NÁBOŽENSTVÍ

- 3. V čem pro Vás osobně spočívá smysl pomoci druhým lidem? Chcete-li se pomoci druhým věnovat profesionálně, proč jste se rozhodl(a) právě pro toto povolání?
- 4. Jaké podoby může mít filosofie náboženství v dějinách filosofie a v čem asi spočívá specifický přínos každé z nich?

CO SI PŘEČÍST K FILOSOFII NÁBOŽENSTVÍ?

- SCHAEFFLER, Richard: Filosofie náboženství, přel. Jolana Poláková, Praha: Academia, 2003
- COLE, Peter: Filosofie náboženství, přel. Ondřej Fischer, Praha: Portál, 2003
- CHLUP, Radek (ed.): Bůh a bohové: pojetí božství v náboženských tradicích světa, Praha:DharmaGaia, 2004
- WELTE, Bernhard: Světlo z nicoty : o možnosti nové náboženské zkušenosti, přel. Jan Sokol, Praha: Zvon, 1994
- ELIADE, Mircea: Posvátné a profánní, přel. Filip Karfík, Praha: Česká křesťanská akademie, 1994

SEZNAM POUŽITÝCH TEXTŮ

- KRATOCHVÍL, Zdeněk: Délský potápěč k Hérakleitově řeči, Praha: Herrmann & synové, 2006, B 50, B 32 a B 67.
- Tamtéž také B 10, B 57, B 89, B 114, citované z <http://www.fysis.cz/presokratici/22/bcz.htm> , staženo 23. 7. 2008
